

Nekrolog

KJELD WINDING

21. juni 1911 - 4. juli 1993

»Hvad du ævner kast av i det nærmeste krav«. Dette Bjørnson-citet var et af de mange, som Kjeld Winding krydrede sin tale med. Det er også en rammende karakteristik af ham selv i hans arbejdsliv som historiker og historielærer. Han evnede meget, og stod livet igennem over for mange krav, som han mødte med usædvanlig flid og ansvarsfølelse.

Lærersønnen fra Frederiksberg blev student i 1929 og kandidat med historie og fransk i 1935 fra Københavns Universitet. Her var han også lektor fra 1943 til 1956, og her blev han dr. phil. i 1959.

Lektoratet ved universitetet var det, vi i dag kalder eksternt. Det arbejde, der gav ham brød på bordet, var historielærerens, fra 1936 ved Natalie Zahles Skole og Metropolitanskolen, siden fra 1959 til han i 1981 faldt for aldersgrænsen som professor ved Danmarks Lærerhøjskole. Han var en toneangivende historielærer, afholdt og respekteret af elever og studerende, faglig medhjælper hos undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne (1956-59) og estimeret historieformidler og lærebogsforfatter.

Hans forfatterskab karakteriserer ham som en typisk repræsentant for sin tid. Hans materialistiske historiesyn, hans kildekritiske analyser og krav om dokumentation ned til mindste detalje, hans tro på sit fags empiriske videnskabelighed og udvikling frem mod det stadigt mere fuldkomne og hans optagethed af fremtrædende historiske personligheder havde han med fra sine universitetslærere, Knud Fabricius, Aage Friis og – vel først og fremmest – Erik Arup.

Det kommer alt sammen til udtryk i hans første større forskningsbaserede, videnskabelige arbejde, biografien af en konservativ personlighed fra midten af forrige århundrede, »Treschow. Advokat, godsejer, politiker« (Oslo 1951). Det var et bestillingsarbejde, sponsoreret af familien Treschow. I sin anmeldelse i *Historisk Tidsskrift* 1953 gør Povl Engelstoft opmærksom på, at en Treschow-biografi måske ikke var en

naturlig opgave netop for Winding, at »Mæcenatet naturnødvendigt i nogen Maade begrænser Biografens Frihed«, men at arbejdet til Windings ære var lykkedes godt, især afsnittene om Treschow som godsejer. Fremstillingen er helt igennem et tæt dokumenteret »rekonstruktionsarbejde« bygget på materialer fra både private og offentlige arkiver.

Men den økonomiske historie og ledende personligheders rolle i midten af 1800-tallet havde fanget Winding. Allerede året efter i 1952 bringer Historisk Tidsskrift en afhandling, »Treschow, Hambro og statslånet 1849«, hvor han med samme dokumentariske grundighed og med økonomisk sagkundskab kulegraver Treschows bestræbelser i London midt under treårskrigen for at skaffe Danmark et statslån, noget Winding fandt adskilligt vigtigere end de forhandlinger med den engelske regering angående krigen, som egentlig var Treschows hovedopgave.

Slutstenen på Windings forskning i periodens økonomiske historie er disputatsen fra 1959, »Frihandelsproblemet i Danmark 1855-1863. En undersøgelse af 1863-tariffens tilblivelse«. Det er en toldtarif, det handler om, og hovedaktøren er grev W. C. E. Sponneck, finansminister fra 1848 til 1854 og derefter generaltolddirektør.

Hans interesse for toldhistorie var allerede kommet til udtryk i hans artikel i Festskrift til Erik Arup fra 1946, »Toldenhedsplanen af 1846«.

I disputatsen lader Winding ikke mange sten uvendt i redegørelserne for toldproblemerne under det årelange tilløb til reformen i 1863. Perspektiverne i afhandlingen er dens bidrag til diskussionen om liberale træk i tidens danske toldlovgivning og til forståelsen af de komplicerede forhold mellem kongeriget og hertugdømmerne mellem de slesvigske krige set fra et økonomisk synspunkt. Det er nok et spørgsmål, om ikke de omfattende detaljstudier slører perspektiverne og hindrer den samvittighedsfulde forfatter med de mange forbehold i at komme frem til en afklaring.

Med disputatsen opgiver Winding sine empirisk baserede, videnskabelige arbejder. Men han havde længe haft andre aktiviteter igang, som han kunne videreføre med succes.

Kort efter studietiden lavede han i 1938 en grundbog til AOFs studiekredse, »Danmarks politiske Historie. En Oversigt over Demokratiets Udvikling i Danmark gennem de sidste hundrede Aar« (Fremad). Opfordringen kom fra AOFs leder, Oluf Bertolt. Hovedvægten skulle ligge på arbejdernes og bøndernes demokrati. Det var tydeligvis et led i den demokratiske oprustning over for fascisme og nazisme, en øvelse som den unge historiker fik god brug for under besættelsen.

Men først skal det nævnes, at han i 1939 ledede en studiekreds i Institut for Historie og Samfundsøkonomi med deltagelse af flere senere

kendte historikere. Arbejdet resulterede i en redegørelse i bogform for »Modsætningerne mellem Italien og Frankrig 1914-1939« (Gyldendal).

Et initiativ til at sætte faget ind som våben mod besættelsesmagten udsprang i 1940 af den løst organiserede gruppe af unge historikere, som kaldte sig Historikergruppen. De havde dannet den allerede i studietiden. Den kom efterhånden til at bestå af navne som Troels Fink, Roar Skovmand, Johan Hvidtfeldt, Axel Steensberg, Erik Rasmussen, Erik Bach, Kamma Struwe, Ib Koch-Olsen, Rise Hansen og Gunnar Olsen. Winding var med fra første færd i 1934.

Det blev til den populære serie, »Vi og vor Fortid«. Winding var redaktør af og bidrager til 2. bind, »Danmark for 100 Aar siden og nu« (Schultz 1940). Hvis man vil have et kortfattet indtryk af, hvordan den danske, demokratiske udvikling skildredes i den betrængte situation, så læs Windings opsummerende afsnit i denne bog. Sammen med Gunnar Olsen udsendte han 5. bind i samme serie, »Københavns Historie« (Schultz 1941).

Men han lod det ikke blive ved det. Med Povl Engelstoft som redaktør udsendte Det danske Selskab under krigen en serie bøger om Danmarks folkelige kulturindsats. Winding tegnede sig for »Den danske Bondebevægelse« og »Den danske Arbejderbevægelse« (begge 1943) og i 1946 »Konservatismen i Danmark«.

Det er alt sammen politisk historie i den forstand, at Winding anskuer sine emner fra politiske institutioner eller erhvervsorganisationerne. En vinkel, der er et gennemgående træk i hans historiefremstilling. En undtagelse er dog en væsentlig del af hans bidrag til »Danmarks Historie. Udgivet af Historikergruppen« (Det danske Forlag 1951). Under overskriften »Fabrikker og maskiner, 1852-84« skriver han om bønder og husmænd, borgere og arbejdere og deres sociale, økonomiske og teknologiske problemer i en tid, hvor industrialiseringen tog fart. Værket skal efter sigende være præget af en energisk redaktion.

Det vil føre for vidt her at komme ind på Windings mange bidrag til samleværker og tidsskrifter. Interesserede henvises til Lisbet Jensens og Johan Quistgaards bibliografi i »Historie og undervisning. Festskrift til Kjeld Winding« (Gjellerup 1981).

Windings faglige interesser var ikke begrænset til 1800- og 1900-tallets politiske og økonomiske historie. Som historielærer beherskede han så at sige hele historien. 1940'ernes og 50'ernes historiestuderende vil huske ham som undervisningsassistent. Personligt mindes jeg hans gennemgang af Machiavellis »Fyrsten«. Den ambitiøse lektor undskyldte meget, at hans italiensk ikke var, hvad det burde være, og at han derfor desværre måtte støtte sig til en del oversat litteratur.

Endnu flere husker ham som gymnasielærer, nogle personligt og adskillige generationer af gymnasiaster fra hans og Poul Kierkegaards klassiker, »Nordens Historie«, som kom i 12 udgaver fra 1944 til 1976, hver gang korrigeret og udvidet i overensstemmelse med videnskabens sidste landvindinger. For Winding var historie et fag under stadig udvikling frem mod det perfekte.

Bogen – eller bøgerne, for lærebogen endte som en to-bindt sag – repræsenterede tidens syn på gymnasiets historieundervisning. De unge mennesker skulle lære deres Danmarkshistorie fra oldtiden til vore dage med ikke helt få detaljer.

Til en sådan undervisning var Winding ikke mindre end et unikum. Hans hukommelse var legendarisk. Selv fortalte han, at hvor andre talte får for at falde i søvn, tog han fat på et vilkårligt århundrede og søgte at placere mindst én historisk begivenhed i hvert år.

»Nordens Historie«, som mest er en Danmarkshistorie, er ikke den eneste lærebog fra Windings hånd. Sammen med Poul Kierkegaard og Johs. Lomholt-Thomsen udsendte han en samfundslære for gymnasiet, »Danmark i Dag. Samfund og Borger« i 10 udgaver fra 1947 til 1972 og en tilsvarende for realklassen i 11 udgaver fra 1948 til 1972. En historiebog også for realklassen, »Danmark siden 1901«, lavet i samarbejde med Poul Kierkegaard fra 1954 holdt »kun« til 3 udgaver.

Windings sidste bedrift som historieformidler er hans »Danmarks Historie«, en af Statsradiofoniens grundbøger udsendt i 3 udgaver og adskillige oplag fra 1958 til 1975. Han arbejdede med denne – som han beskedent udtrykte det – kortfattede oversigt lige til det sidste, korrigerede og skrev til. Fra 1989 foreligger der et maskinskrevet udkast som stadig benyttes på universiteter og på Danmarks Lærerhøjskole.

På Lærerhøjskolen, hvor Winding som nævnt var professor fra 1959 til 1981, blev hans hovedindsats opbygningen af det nuværende Institut for historie og samfundsfag og det faglig-pædagogiske studium i historie. Hans store praktiske erfaring som historielærer er her kommet mange danske lærere på videreuddannelse til gode. Han lagde også et stort arbejde i at forsyne Lærerhøjskolens bibliotek med historisk litteratur. De mere teoretiske faglig-didaktiske discipliner var ikke så meget Windings interessefelt, men han gjorde sin skyldighed også over for det ved at ansætte og opmuntre medarbejdere, der kunne varetage disse områder.

En skildring af hans arbejde på Lærerhøjskolen ved Helge Gamrath og Jørgen Schoubye findes i det ovenfor omtalte Festskrift til Kjeld Winding, som blev overrakt ham på 70-årsdagen i 1981.

Finn Løkkegaard